

Csehszlovákia számottevő partnerként vett részt a KGST-tagországok Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszerének megteremtésében. Az ebben való aktív közreműködését tanúsítja az a tény is, hogy az ágazati információs rendszerek közül négyben látja el a vezető szerv funkcióját.

A csehszlovák és a szovjet információs rendszer integrálásának programja, amelyet mint a sokoldalú együttműködés hatékonyságát növelő formát határoztak meg, jelenleg több, mint 20 hosszútávú intézményi megállapodást tartalmaz.

1981 az ország népgazdaságában a tökéletesített irányítási és tervezési rendszerre való áttérés első éve volt. A vállalatok és az intézmények valamennyi tevékenységében alapkritériummá váltak a minőségi mutatók, amelyeknek egyaránt kifejezésre kell jutniuk a rentabilitás, a nyereség, a ráfordítási költségek, a műszaki színvonal és az árak alakulásában. Jelentősen nő az önköltséges gazdálkodás szerepe. Új helyzetek, új feltételek alakulnak ki a kutatás, a műszaki fejlesztés és az együttműködés hozta eredmények alkalmazásához. Sokkal nagyobb szerepet kell hogy kapjanak döntések megalapozásában az irányítási és műszaki-gazdasági információk. A korábbi gyakorlattal szemben a fő hangsúlyt a faktográfiai adatbázisok kiépítésére, valamint az analízis-szintetizáló tanulmányok, a műszaki-gazdasági mutatók „divatba hozására” kell fektetni. A műszaki-gazdasági mutatók előállításában lezárult a manuális korszak; a továbbiakban a külföldi gazdasági fejlődés mutatóinak elkészítése a számítástechnika segítségével történik.

A faktográfiai információk és a műszaki-gazdasági mutatók szolgálnak majd az elemző-szintetizáló tanulmányok fő forrásául. 1979 óta az információs intézmények máris csaknem 200 ilyen tanulmányt készítettek, csupán a kiválasztott prognosztikai tárgyköröket számítva. Ezek magas színvonalát egyfelől az értékes információk, másfelől a készítésükbe bevont szakemberek rátermettsége garantálja.

A speciális információs rendszerek terén néhány országos jellegű géppel olvasható nyilvántartás létrehozására került sor (szabadalmak, útijelentések, fordítások, kutatási jelentések stb.). A kutatási jelentések nyilvántartása kapcsolódik az NTMIR TK NSIR-éhez, amelyben 200 ezer KGST-tagországban készült kutatási jelentés és doktori disszertáció adatait tárolják (az évi gyarapodás 40 ezer tétel).

Ami a jövőt illeti, a Szövetségi Műszaki és Beruházásfejlesztési Minisztérium (Federální ministerstvo pro technický a investiční rozvoj, FMTIR) mint az információs rendszer irányításának központi szerve, az alábbi két kiemelt komplex feladatkör teljesítését vette tervbe:

faktorgráfiai adatok rendszerének kiépítése a vezetés számára;

az információs munkák automatizálása.

E két fő feladat az információs intézményekben több járulékos feladat napirendre tűzését vonja maga után. Az illetékes intézményeknek ezek megoldásában is szorosan együtt kell működniük. Nevezetesen arról van szó, hogy a vezetés számára szükséges faktográfiai adatok, lévén összesítettek, eleve feltételezik az elsődleges adatok gyűjtésének, feldolgozásának, hozzáférhetővé tételének megoldását is.

Az automatizálás terén a továbblépés fontos alappillére az a szerződés, amelyet az FMTIR a Szovjetunió Tudományos és Műszaki Állami Bizottságával kötött. Ennek célja: olyan nemzeti automatizált központok létrehozása, illetve rendszerbe szervezése, amelyek alkalmasak a külföldi adatbázisok online üzemmódban történő elérésére (pl. Bécs-Prága-Moszkva vonal). A nemzetek közötti információátviteli csatornák kiépítését követően, a 7. ötéves tervben fokozatosan megvalósul a belföldi terminálhálózat is. E tekintetben mind a kidolgozás, mind a végrehajtás feladata az UVTEI-re vár.

/MRÁZEK, A.: Dosaženy' stav perspektivy soustavy vědeckých, technických a ekonomických informací = Československá Informatika, 24. köt. 1. sz. 1981. p. 1-4./

(Szerencsés János)

A csehszlovák tudományos-műszaki információs rendszer kapcsolódása külföldi adatbáziskezelő rendszerekhez a Moszkva-Prága-Laxenburg vonalon

A tudományos-műszaki fejlődés és annak irányításának információellátását Csehszlovákiában sem lehet csupán a házilag előállított vagy kiválasztás alapján megvásárolt külföldi adatbázisokra alapozni. A világ fejlődése ezen a területen egyértelműen a nemzetek közötti adatbázis-rendszerek kiépítése felé tendál. Ezek nagy kapacitású számítógépek hálózatára épülve, interaktív távhozzáférési üzemmódban működnek.

E világfolyamattal összhangban az 1980-as évek első fele a csehszlovák tudományos-műszaki információs rendszerben is az olyan automatizált műszaki és technológiai megoldások kimunkálásával telik majd el, amelyek lehetővé teszik a hazai és a külföldi bibliográfiai és faktográfiai adatbázisok interaktív elérését. Az első ilyen interaktív rendszer létrehozása 1979 végén kezdődött az UVTEI (Ústřední vědeckých technických a ekonomických informací - Tudományos Műszaki és Gazdasági Tájékoztatási Központ) Központi Műszaki Bázisának irányításával. 1980 folyamán elkészült a

külföldi adatbázisokhoz történő online hozzáférés koncepciója. Ezt követően a Szovjetunióval együttműködve láttak hozzá egy állandó telekommunikációs kapcsolat megtervezéséhez. Ez egyfelől Prága és Moszkva között, másfelől pedig a Moszkva–Prága és a laxenburgi IIASA (International Institute for Applied Systems Analysis – Nemzetközi Alkalmazott Rendszerelméleti Intézet) között épül ki.

1980 folyamán a Csehszlovák Szövetségi Műszaki és Beruházásfejlesztési Minisztérium és a SzU Tudományos és Műszaki Állami Bizottsága megállapodást kötött e tárgyban. Ez megteremtette az előfeltételeket az állandó telekommunikációs összeköttetés megvalósítására Moszkva, Prága és az IIASA között. Ezen az alapon kezdődött meg a külföldi számítógép-hálózatokhoz és adatbázisokhoz történő automatizált hozzáférést elősegítő nemzeti központok rendszerének kiépítése. A Szovjetunió nemzeti központja ezen a területen az Össz-szövetségi Rendszerelméleti Kutató Intézet, Csehszlovákiában pedig az UVTEI lett.

A csehszlovák felhasználók ezentúl közvetlen online üzemmódban végezhetnek információkeresést a külföldi (szovjet és nyugati) adatbázisokban. Ezen kívül – főleg a Szovjetunió vonatkozásában – lehetőség nyílik a számítástechnikai kapacitás nemzetközi méretekben történő jobb kihasználására is.

Részletesen szólva, a nemzeti központok rendszerének kiépítésével az alábbiakra nyílik majd lehetőség:

- a Szovjetunió felhasználóinak hozzáférése az UVTEI Siemens 7755 számítógépével kezelt adatbázisokhoz;
- tudományos–műszaki jellegű adatok továbbítása;
- a csehszlovák felhasználók hozzáférése szovjet adatbázisokhoz;

- kihelyezett terminálok segítségével a nemzeti központon keresztül nemzetközi rendszerek (INIS, AGRIS) adatbázisaihoz való hozzáférés;

- kihelyezett terminálok segítségével hozzáférés egyes nyugati kereskedelmi jellegű adatbázisokhoz.

1981 első felében biztosították a bilaterális kapcsolat (vonalkiépítés) műszaki feltételeit. Ezek a kísérletek közben bebizonyították megbízhatóságukat.

A legközelebbi feladat a további műszaki feltételek (terminálok, adatátviteli berendezések stb.) és a speciális szoftver (terminálhálózat kezelő programok) biztosítása lesz. De még ezt megelőzi a rendszer működéséhez szükséges gazdasági és szervezési kérdések megoldása, főleg ami a csehszlovák felhasználókat illeti.

/KALOUSEK, J.–VLASÁK, R.–SRB, M.: Propojení čs. soustavy VTEI prostřednictvím telekomunikačního kanálu Moskva–Praha–Laxenburg (IIASA) na zahraniční databázové systémy. = Československá Informatika, 23. köt. 4. sz. 1981. p. 101–101./

(Szerencsés János)

A pozsonyi Szlovák Műszaki Könyvtár és a vállalati irodalom

A vállalati irodalom fontosságát mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a fejlett nyugati országokban regisztrálására, mikrofilmplapokon való forgalmazására érdemes üzleti vállalkozásokat létesíteni: Angliában pl. a Technical Information on Microfilm Ltd. (TIM) az elektromos gépipar és „környezete” szakterületeken fejlesztett ki ilyen szolgáltatásokat.

Csehszlovákiában a kisebb-nagyobb vállalati–intézményi szakkönyvtárak és információs helyek egyelőre patriarkális módszerekkel – köröztetéssel, újdonságkiállításokon és belső híradókban – hívják föl használóik figyelmét ebbéli új beszerzéseikre. S ez száz potenciális „fogyasztó” alatt nagyjából rendjén is van, bár ilyenkor sem árt a „címzettség” követelményét valamiféleképpen érvényesíteni (meghatározott esetekben meghatározott személyek telefonon való értesítése, több, tematikai alapon álló „köröztetési útvonal” létesítése stb.).

Nagy, politematikus gyűjtőkörű tudományos és szakkönyvtárakban azonban a fenti módszerek már korántsem üdvözítenek: rendkívül nehéz megszervezni a beérkező vállalati irodalomról a kellően gyors, a használók szempontjából hiánytalan tájékoztatást, s ha ez már megvan, még nehezebb garantálni az optimális hozzáférést.

A pozsonyi Szlovák Műszaki Könyvtár (*Slovenská technická knižnica, SITK*) 1966-ban kezdett foglalkozni a vállalati irodalom „kiemelt kezelésével”. Ekkor – *Bulletin špeciálnych druhov technickej literatúry* (Speciális műszaki irodalomfélések híradója) címmel – gyarapodási jegyzéket indított útjára. Ebben – az összterjedelem kb. egyharmadának erejéig – jelentek meg a vállalati irodalmi új szerzemények leírásai is, sőt esetenként a *Bulletin* teljes számát ezek tették ki. A kiadványnak jó visszhangja volt: ugrásszerűen megnőtt a vállalati irodalom iránti érdeklődés az igénybevétel valamennyi formájában (helybenolvasás, kölcsönzés, könyvtárközi kölcsönzés).

1974-ben az SITK áttért a vállalati irodalom számítógépes feldolgozására, s az így készült gyarapodási jegyzékek az említett *Bulletin* mellékletévé váltak. Ez a megoldás meggyorsította a róluk nyújtott szignaletikus tájékoztatást, ami kétségtelenül előrelépés volt a korábbiakhoz képest.

Ennek ellenére még mindig nem volt hibátlan a szolgáltatás, ui. a különböző témájú dokumentumokat „ömlesztve” kínálta használóinak, s ez nem túlságosan szívesen vállalt „pecázásra” készítette őket. Ezt kiküszöbölendő, az SITK 1976 elején 62 tematikai sorozatra bontotta a kiadványt, majd 1977-ben 184-re bővítette e sorozatok számát. A kiadvány „szimbólikus” előfizetési díja 0,50 fillér leírásonként. A5 formátumban, *Costar* másolón sokszorosítják, egy-egy oldalra átlagosan 4 leírás